

спільноти як ворог або принаймні як ідеологічний чи культурний опонент. З позицій імагології переклад перетворюється на динамічну силу, яка спів-створює культурні відмінності, а не просто відтворює їх, тобто перекладач стає своєрідним співавтором, чиє уявлення про вихідний текст і національні образи в ньому починає проявлятися у цільовому творі. Візьмемо для прикладу роман “A short history of tractors in Ukrainian” британської письменниці Марини Левицької, який став показовим прикладом маніпулятивної репрезентації образу українця в сучасній британській літературі. Незважаючи на те, що роман було надруковано в розпал Помаранчевої революції, коли весь західний світ аплодував пробудженню національної свідомості українців, його центральним образом стала Валентина, яку видавництво Penguin описує у своєму каталозі як «хтиву золотошукачку з України, яка не зупиниться ні перед чим на своєму цілеспрямованому шляху до розкішного Західного образу життя, про який вона мріяла» [4, р. 437]. Втім, іронія, до якої щедро вдавалася авторка, малюючи портрети своїх земляків, видалася сумнівною багатьом критикам, на думку яких Левицька дещо переборщила із стереотипами. Зокрема, Доріс Лечнер, вивчаючи текст роману і його маркетингові стратегії, дійшла висновку про «зраду Левицькою свого походження та продажу його західним читачам, вже давно звиклим до такого стереотипізованого уявлення про мешканців Східної Європи» [3, р. 16].

Одним із потужних засобів створення образів українців в романі є їхнє мовлення, в якому письменниця акцентує порушення граматичних, лексичних та фонетичних норм англійської мови. Порівнюючи переклади роману українською та російською мовами, ми звернули увагу на застосування перекладачами протилежних стратегій. В той час як український перекладач намагався мінімізувати ці порушення, зменшуючи їхню кількість і надаючи їм певної вишуканості, російський перекладач, навпаки, значною мірою підвищив кількість ненормативних елементів, перетворивши мовлення всіх українців на потік суржику.

Література: 1. Beller M., Leerssen J. (eds.) *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters — a critical survey*. Amsterdam : Rodopi, 2007. 492 p. 2. Flynn P., et al. (eds.) *Interconnecting Translation Studies and Imagology*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2016. 340 p. 3. Korte B. Facing the East of Europe in Its Western Isles. Charting Backgrounds, Questions and Perspectives. *Facing the East in the West Images of Eastern Europe in British Literature, Film and Culture* / ed. Korte B. Amsterdam : Rodopi, 2010. P. 1–21. 4. Lechner D. Eastern European Memories? The Novels of Marina Lewycka. *Facing the East in the West Images of Eastern Europe in British Literature, Film and Culture* / ed. Korte B. Amsterdam : Rodopi, 2010. P. 437–450.

АВСТРАЛІЙСЬКІ ЕТНОНАРАТИВИ ДЛЯ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ставенко О. В. (Херсон)

Важливим складником досліджень у річищі міжкультурної комунікації є переклад художніх текстів, що забезпечує подолання культурної дистанції між автором і читачем. Окремим напрямом є переклад художніх текстів для дітей, що ставить перед перекладачем особливі завдання й вимагає творчого підходу [3; 4, с. 9–12].

Австралійські художні етнонаративи для дітей (далі — АХЕД), за А. Цапів [5, с. 350, 419], розуміємо як нарративні тексти, що містять у собі сконструйовані певним способом вигадані історії про події з життя персонажів, домінантною ознакою яких є втілена в різноманітних нарративних елементах міфопоетика австралійської автохтонної культури. Переклад таких нарративів вимагає від перекладача особливої культурної, педагогічної, дидактичної, психологічної підготовки. На сьогодні українських перекладів АХЕД майже немає [3]. Подекуди трапляються австралійські фольклорні етнонаративи для дітей (адаптовані для дитячої читацької аудиторії народні казки, міфи та легенди), як-от австралійська народна казка «Чому кенгуру стрибає», перекладена О. Ткачовим [1], а також найбільш відомі австралійські твори для дітей, наприклад «Мері Поппінс. Мері Поппінс повертається» Памели Треверс (2018), «Крадійка книжок» Маркуса Зузака (2016), які проте не відносимо до етнонаративів, що характеризуються багатством етнокультурних смислів.

В основі розгортання сюжетів АХЕД лежить певний властивий австралійській лінгвокультурі *етноархетип* (слідом за Л. Белєховою [2, с. 14]), позасвідоме уявлення про основоположні властивості етносу як культурної цілості, словесно втілене в художніх текстах образно переосмисленими архетипними сюжетами, мотивами, образами, символами). Підґрунтям конструювання персонажів, а також хронотопу, етнонаративів є різноманітні австралійські етнореалії, культурами, міфологеми. Таких персонажів номінує *етноперсонажами* (етнокультурно маркованими персонажними образами, що не мають аналогів серед інших національних літератур, у словесній репрезентації яких увагу зацентровано на неповторних зовнішніх і внутрішніх ознаках), а специфічний хронотоп АХЕД, на тлі якого розгортаються події, — *етнохронотопом*. Під час перекладання АХЕД такі елементи потребують особливого підходу.

Розуміння імпліцитно маніфестованих у тексті етнокультурних смислів представниками іншої лінгвокультури, й особливо дітьми, повністю залежить від перекладу [4, с. 32–37]. Складність перекладу творів для дітей обумовлена психофізіологічними ознаками їх адресата, його обмеженими знаннями, досвідом і кругозором. Для подолання перекладацьких лексико-семантичних і жанрових труднощів й реалізації міжкультурної комунікації перекладачі художніх текстів для дітей творчо підходять до їх вирішення, застосовуючи низку прийомів. До таких належать: перекладацька транслітерація, транскрипція, калькування, описовий, наближений, або трансформаційний переклад [4, с. 140–146].

Наприклад, у перекладі українською австралійської казки «Чому кенгуру стрибає» етнореалію бушу перекладено описово у вставному реченні: «*Якось, коли він спав під деревом, сталася страшна пожежа — зайнявся буш (так називаються австралійські ліси з низькорослих дерев і чагарів упереміш з високою травою)*» [1]. Для роз'яснення етнореалії використано флористичні лексеми, що є знайомими українському читачеві-дитині: ліси, дерева, чагарі, трава. Натомість для передавання специфічних ознак етноперсонажа Кенгуру перекладач не про-

водить аналогій з українськими тваринами: «*Кенгуру був соромливий і жив сам собі. Удень він звичайно лежав у затінку дерев, а вночі виходив у степ пастися*» [1]. Із огляду на сучасний розвиток комунікаційних технологій читач-дитина знає, як виглядає кенгуру. Тому перекладач зберігає текст оригіналу й лише перекладає українською риси етноперсонажа, якими його наділили корінні австралійці (сором'язливість, любов до усамітнення).

Отже, творчий і майстерний переклад етнонаративів для дітей є необхідним компонентом здійснення ефективної міжкультурної комунікації між автором та читачем-дитиною, які є представниками різних лінгвокультур та етносів.

Література: 1. Австралійська народна казка «Чому кенгуру стрибав». Мала Сторінка, 2009–2021. URL: <https://mala.storinka.org>. 2. Белехова Л. І. Міфопоетика американської поезії: архетипи та архетипні словесні образи. *Лінгвокогнітивна поетологія* : колективна монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 7–27. 3. Здражко А. Є. Історіографічний огляд українських видань перекладацької дитячої літератури від кінця XIX ст. до початку XXI ст. : монографія. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2013. 228 с. 4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с. 5. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с.

КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фролова І. Є., д-р філол. наук (Харків)

Із утвердженням розуміння того, що комунікація не є простим обміном повідомленнями, а постає як сумісна розумово-комунікативна діяльність, у котрій вироблення спільних смислів відбувається у широкому (культурному, соціальному, ситуаційному) контексті, змінився й підхід до тлумачення процесу перекладу. Усвідомлення пріоритетності культурних чинників сприяло «культурному повороту» у перекладацьких студіях, закоріненому на трактуванні перекладу як міжкультурної комунікації. У цьому процесі перекладач виступає, по-перше, як учасник двох актів комунікації: автор — перекладач та перекладач — читач/ слухач, а по-друге, як організатор фікційної, змодельованої комунікації між автором і читачем/ слухачем, у ході якої в останнього складається ілюзорне враження безпосередньої взаємодії з автором [4, с. 9].

У цьому зв'язку перекладач, що набуває статусу посередника в міжкультурній комунікації, стикається з першочерговою необхідністю заглиблення в культурний/лінгвокультурний контекст, пошуку шляхів і способів «узгодження» двох різних національно-мовних картин світу. У найбільш загальному сенсі, система можливих виборів на цьому шляху представлена інструментарієм перекладацьких стратегій, потрактованих як явища когнітивно-дискурсивної природи [1].

Але і інші рівні контексту є важливими, адже вибір відповідника в кожному конкретному випадку має враховувати умови взаємодії, а саме: тип дискурсу та чинник адресата — його когнітивний запас і здатність до інтерпретації.

Приміром, якщо для спілкування в професійному середовищі варіант перекладу «держсекретар» буде цілком доречним, то в публіцистичному дискурсі, дискурсі ЗМІ варто віддати перевагу точному і прозорому відповіднику «міністр закордонних справ».